לזכות משה ישראל בן שרה שפרינצא לרפו"ש
ואסתר נעכא בת חי' שרה לאריכות ימים ושנים ונחת מכל יוצ"ח

בס"ד

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת וירא תשפ"ז

נזכר לפני יהיו לרצון שלא כיוון בברכה ראשונה

א. שאלה: מעשה באחד שנזכר לפני שעקר רגליו שאמר בטעות ותן ברכה במקום ותן טל ומטר, ודינו הוא שחוזר לברך עלינו ואומר כהוגן, אולם הוא יודע שלא כיוון כראוי בברכה ראשונה, ואמנם בזמנינו שאין מכוונים כל כך פסק הרמ"א (קא א): והאידנא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה, שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין, אם כן למה יחזור, ע"כ. אולם שאלתו בפיו האם מותר לו לעקור רגליו ועי"ז יתחייב לחזור לראש כדי לומר ותן טל ומטר, ובפעם השניה יתאמץ יותר לכוון בברכה ראשונה כראוי.

תשובה:

הגאונים רבי שמאי גרוס, רבי נפתלי נוסבוים, רבי שמואל יעקב לנדא, ר"ע פריד שליט"א הסכימו שאין לעשות כן, דמכיון שהרמ"א כתב שלא לחזור שמא לא יכוון בפעם השניה, איך יביא את עצמו בידים לידי כך שיחזור ויתפלל שנית ושמא לא יכוון כראוי גם בפעם השניה ונמצאו ברכותיו לבטלה. ולכן יחזור לאלתר לברכת ברך עלינו ויאמר טל ומטר וישלים תפילתו כראוי.

וכן הסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א.**

אדם שהזכרון שלו נחלש ל"ע

ב. שאלה: ישנו אדם שהזכרון שלו נחלש לעת זקנה ל"ע, והוא זקוק שיתפללו עמו מילה במילה ויברכו עמו את הברכות. והנה כאשר הוא אוכל פת הבאה בכיסנין ומברכים עמו ברכה מעין שלוש מילה במילה, מחמת אורך הברכה הוא שוכח לעתים קרובות שכבר בירך והוא חוזר ומבקש שיברכו עמו בשנית ובשלישית. ואילו כאשר הוא מברך בורא נפשות רבות, שהיא ברכה קצרה, קל לו יותר לזכור שהוא בירך כבר ואינו צריך לברך שוב. ונשאלה השאלה ע"י בני ביתו, האם מותר להם לברך עמו ברכת בורא נפשות על פת הבאה בכיסנין כדי שלא יחזור ויברך לחינם שוב ושוב, או שעליהם לברך עמו ברכה הראויה ולא לעשות חשבונות כאלו.

תשובה:

הסכימו הפוסקים **הגאונים רבי נפתלי נוסבוים, רבי שמאי גרוס, ר"ע פריד, רבי אהרן דוד דונר שליט"א** שמכיון שברכת בורא נפשות רבות אינה פוטרת מי שמחויב בברכת מעין שלוש אפילו בדיעבד, אין להכשיל את היהודי ולברך עמו ברכה שאינו מחויב בה ואינה פוטרת אותו, אלא יברכו עמו ברכת מעין שלוש, וינסו להשתמט שלא לברך בפעם השניה והלאה, ואם לא יעלה בידם אין עליהם אשמה חלילה. וכן הסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א.**

והגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א השיב שמכיון שאינו זוכר כלל מה עשה ומה אמר דינו כשוטה שפטור מן המצוות, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות עדות פ"ט ה"ט: השוטה פסול לעדות מן התורה לפי שאינו בן מצות, ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב, ע"כ.

אמנם לענין שלא לעבור איסורי תורה יתכן שגם הוא חייב, והרי פסק השו"ע סימן רטו ס"ד: כל המברך ברכה שאינה צריכה, הר"ז נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן. וכתב המ"ב סק"כ: הוא לשון הרמב"ם ומקורו ממה דאיתא בגמרא כל המברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא את שם וגו' ומ"מ דעת כמה ראשונים דעיקר האיסור הוא מדרבנן כיון שהוא מזכירו בברכה דרך שבח והודאה וקרא אסמכתא בעלמא אבל אם הוא מזכירו להשם ח"ו לבטלה בלא ברכה לכו"ע יש בו איסור תורה שהוא עובר על מ"ע דאת ה' אלהיך תירא שהיא אזהרה למוציא שם שמים לבטלה כדאיתא בתמורה [דף ד] כי זהו מכלל היראה שלא להזכיר שמו הגדול כ"א בדרך שבח והודאה מה שמחויב אבל לא לבטלה, ע"כ.

וא"כ בודאי יש להימנע ככל האפשר מלברך עמו, ואם אי אפשר להשתמט ממנו יש לברך עמו את הברכה הקצרה ביותר שיש בה רק אזכרה אחת שהיא ברכת בורא נפשות אע"פ שאינה הברכה הראויה על המזון שאכל, מכיון שבלאו הכי אינו חייב לברך על המזון שאכל.

לעילוי נשמת מוהר"ר **מרדכי רייז** זללה"ה בן מוהר"ר **מאיר אריה** זללה"ה
נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה כ"ו ניסן תשס"א ת.נ.צ.ב.ה

האם מותר להוסיף בחול המועד כדי שיוכל להפריש חלה בברכה?

ג. שאלה: בחול המועד מותר לאפות ולבשל לצורך המועד אולם אסור להוסיף ולבשל יותר מכפי צורך המועד. והנה אחד זקוק לצורך שבת חול המועד לבצק של שני קילו כדי לאפות ממנו חלות לכבוד שבת, והוא רוצה להוסיף ולהכין בצק של 2.4 ק"ג לפי מנהגו שלא לברך על הפרשת חלה בפחות משיעור זה, והוא מסתפק האם מותר לו ללוש יותר מכפי צורך המועד כדי שיוכל להפריש חלה בברכה.

תשובה:

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א השיב שהדבר מותר והטעם דמכיון שהשני קילו שהוא צריך לשבת חול המועד מחוייבים בהפרשת חלה לרוב הדעות, אלא שמכיון שהוא חושש לספק ברכות הוא מחמיר שלא לברך בפחות משיעור הנ"ל, מכל מקום אין זה מן הראוי לכתחילה ללוש כמות כזו של בצק ולהפריש ממנה חלה בלא ברכה. ולכן זה עצמו שהוא רוצה לאפוקי נפשיה מספיקא ולברך על ההפרשה חשיב צורך המועד שמתיר לו ללוש ולאפות אף אם אינו צריך את התוספת למאכלו.

והגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א הוסיף שברוב בתי ישראל אפשר להוסיף שיעור כזה על הכמות הנחוצה ואין בזה איסור בחול המועד, דפעמים רבות יש אורחים לא צפויים או שכנים שנתקעו בלי חלות וכדומה, ואין זו הכנה לצורך חול, וכעין שאמרו בגמ' (פסחים סב א) לענין עירוב תבשילין, שיסוד ההיתר לבשל מיו"ט לשבת הוא הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה.

והגאון ר"ע פריד שליט"א דן שלכאורה הדבר תלוי בשאלה האם התירו מלאכה בחול המועד לדבר מצוה, ושנינו במשנה מו"ק יא ע"א: עושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן. וכן פסק השו"ע סימן תקמ ס"א.

וכעין זה בסימן תקמה ס"א כתב השו"ע: אסור לכתוב בחול המועד, ואפילו להגיה אות אחת בספר, אסור. וכתב הרמ"א: ולצורך רבים יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד, ויש מתירין. ונהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן, ע"כ. ומכיון שלישת בצק ואפיית חלות היא מעשה הדיוט נראה שיש להתירה לצורך מצוה.

ויש לשאול ממה שכתב השו"ע שם ס"ג: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו. וכתב המ"ב סק"י: אפילו להניחן אחר המועד, דאלו להניחן בתוך המועד [במקומות שנוהגין להניח בחוה"מ] אפילו לאחרים שרי וכדלקמן בהג"ה, ע"כ. והרי כתיבת תפילין היא בודאי מעשה אומן והיאך התירו אותה לצורך מצוה.

וכבר עמד בשאלה זו בשו"ת הרשב"א ח"ד סימן שכו, וז"ל בקצרה: שאלת צבור שהיו בונים בית הכנסת אם מותר להשלים בחוה"מ מפני שיש בו צורך הרבים, או דלמא אסור שאפילו לצורך הרבים כל שהיא מלאכת אומן ואינו צריך כל כך במועד אסור, או נאמר עוד כיון שיש בו מצוה מותר. תשובה מסתברא לי שאסור כיון שהיא מלאכת אומן ואינה מלאכת האבד ואינה צריכה למועד שיש להם בית אחר להתפלל שם. או שיש שם בבנוי באותו בית הכנסת מקום להתפלל. ועוד אני מסתפק אם הותירו צרכי רבים במועד במלאכת אומן יותר מצרכי יחיד אלא בדברים הצריכים לגוף כו'. וא"ת מ"מ לבנין בהכ"נ מצוה איכא, וכבר התירו אפי' ליחיד משום מצוה ככתיבת תפילין, התם שאני דצריך להם, ואי אפשר לו לעולם ואפילו לשעה בלא הם. אבל בבית הכנסת אפשר להם בלא הוא להתקבץ ולהתפלל במקום אחר. ותדע דלא משום כל מצוה התירו שהרי אסרו להגיה אפי' אות אחת ואפי' בס"ת ואף על גב דאיכא מצוה שאסור להשהות ס"ת שאינו מוגה משום ואל תשכן כו' כדאיתא בכתובות (דף יט:), ע"כ. ולמדנו מדבריו שההיתר בכתיבת תפילין ומזוזות הוא משום שהם מצוות קבועות ואי אפשר לו לעולם ואפילו לשעה בלעדיהם. אבל בשאר המצוות לא התירו מעשה אומן לדבר מצוה.

אמנם הרמ"א בסימן תקמד ס"א כתב בשם הריב"ש תשובה רכו: והוא הדין דלשאר צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד, ע"כ. וכתב המ"ב סק"ח: ר"ל דמעלת המצוה לא מהני להתיר בשביל זה מלאכת אומן אף כשצריך לה במועד ומעשה הדיוט מותר לצורך המועד אף כשאין בה מצוה וכנ"ל בסימן תקמ"א ס"ה, ע"כ. ומשמע מדבריו דאין במעשה הדיוט חילוק בין דבר מצוה לדבר הרשות, אלא באופן המותר מותר אפילו לדבר הרשות ובאופן האסור אסור, והרי בישול ואפיה אע"פ שהם מעשה הדיוט לא התירו אותם אלא לצורך המועד אבל אם אינו צריך להם במועד לא התירו אפילו מעשה הדיוט. ולכן יש להחמיר למעשה ולהמנע מלהוסיף על הנחוץ אפילו רוצה להרויח שיוכל לברך על מצות הפרשת חלה.

והגאון רבי שמואל יעקב לנדא שליט"א השיב שיש חילוק בין הלישה שבמעשה אחד הוא לש את כל הכמות ואין כאן אלא ריבוי בשיעורים וזה יש להתיר לצורך מצוה כדי שיוכל להפריש חלה בברכה, לבין העריכה והאפיה שיש בה מלאכה גמורה לכל חלה בנפרד, ואין לעשות מלאכות עבור חלות שאינן נחוצות לו לצורך המועד. ולכן ילוש את הכמות המלאה של 2.4 ק"ג ויפריש מן הבצק חלה בברכה, ויאפה את הכמות הנחוצה לו לצורך המועד, ואת הנותר יקפיא עד לאחר המועד ואז יאפה אותו.

והגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א כתב לנו: בשו"ע יו"ד (סי' שכ"ד סי"ד) שאסור לעשות עיסה פחות מכשיעור להפריש חלה. אמנם בש"ך שם סקכ"ה שאם אין לו קמח כשיעור חלה מותר לעשות פחות מכשיעור, וכ"כ בט"ז שם סק"ז שרק מי שיש לו מעט קמח או בפסח שעושים מצות פחות מכשיעור מותר, ועי' בפת"ש שם סק"ה.

אמנם הרמב"ם (פ"ו ביכורים הט"ז) כתב: אסור לאדם לעשות עיסתו פחות פחות מכשיעור כדי לפוטרה מן החלה, ע"כ. ומבואר שכל האיסור רק עושה כן כדי לפוטרו מהחלה, אבל זה מה שצריך מותר. וכן הסכימו האחרונים שאם זה השיעור שצריך לו אין איסור, וכ"כ בבית מאיר (או"ח סי' תפ"ב ס"ה) ובשו"ת טוב טעם ודעת (ח"ה מכון חכמת שלמה עמ' קנח) וכ"כ בגידולי הקודש (סי' שכ"ד סקט"ז) שגם ביש לו קמח הרבה רק אין צריך עתה עיסה קטנה כגון שרוצה גם למחר לחם חם מותר לעשות עיסה קטנה. ע"ש. [וכן נראה ממש"כ בחזו"א (זרעים ליקוטים סימן ג' סק"ו) וכ"כ בערוך השולחן (שם סקמ"א)].

אמנם מטעם אחר יש להתיר וזה ע"פ מש"כ הרמ"א בסימן רמב: נוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית, לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויו"ט, והוא מכבוד שבת ויו"ט, ואין לשנות. וכתב ביה"ל ד"ה והוא: ויש לזה רמז בכתוב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר תאפו אפו וגו' משמע דיש לאפות בע"ש להכין לשבת גם בזמן הגמרא היה מנהג קבוע לזה כמו שהביא המ"א ובעו"ה היום התחילו איזה נשים להשבית המנהג ההוא ולוקחין מן האופה ולאו שפיר עבדי דמקטינים בזה כבוד שבת, ע"כ. וא"כ חשיב צורך המועד ומותר שפיר לאפות כשיעור חלה אע"פ שאינו צריך לאכול הכל בתוך המועד. ועוד הוסיף טעמים להיתרא כמו שכתבנו לעיל בשם הגר"ש גרוס והגר"י זילברשטיין ע"ש.

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת **ניסל פייגא גאנצפריד** ע"ה בת ר' **אשר מרדכי** שיבלחט"א
נלב"ע י"ג מנחם אב תשע"ט ת.נ.צ.ב.ה.

האם יש היתר לטלטל תפילין בשבת?

ד. שאלה: מעשה באחד שנסע לשבות בציון הרשב"י זי"ע במירון, והגיע כבר ביום שישי בבוקר והתפלל שם שחרית, ובשבת בבוקר נזכר לפתע ששכח את התפילין בציון הקדוש, והוא חושש שמא ייגנבו חלילה אם יניחם שם עד מוצאי שבת. האם יש לו היתר לטלטל את התפילין בשבת למקום סתר.

תשובה:

הנה הרמ"א סימן שח ס"ד כתב: ותפילין אין לטלטלם כי אם לצורך. וכתב הט"ז סק"ג: ב"י הבי' דברי מהרי"ל חביב בזה דמתיר את הטלטול בתפילין דלא כספר אחד שאוסר הטלטול מטעם מוקצה כיון שאסור בהנחת תפילין דכתבו התוס' שאין איסור בהנחתן בשבת ע"כ. ותימא לי דכיון דהיתר הטלטול תלוי במה שאין איסור בהנחתן הא כבר פסק הב"י וש"ע בסי' ל"א שיש איסור בהנחתן בשבת ויו"ט כדברי הזוהר וא"כ שפיר אסור הטלטול מטעם מוקצה ולמה הסכימו ב"י ורמ"א כאן להתיר הטלטול וצ"ע, ע"כ. וכן הקשה המג"א שם סקי"א.

ובשו"ע הרב סי"ט כתב: התפילין אין דינן כספרי הקודש ולא אפילו ככלי שמלאכתו להיתר שהרי אסור לצאת בהן לרשות הרבים וכל דבר שאסור לצאת בו אסור ללבשו כלל בשבת אפילו בתוך הבית שמא ישכח ויצא בו כמו שנתבאר בסי' ש"ג ואף להמתירין שם ללבוש בבית אין התפילין כלי שמלאכתו להיתר הואיל והן מיוחדים ללובשן לשם מצוה ובשבת אסור ללבשן לשם מצוה כמו שנתבאר בסי' ל"א לפיכך אסור לטלטלן אפילו לצורך עצמן כגון להצניען שלא יגנבו אם הוא מקום שרוב הגנבים המצויים שם הם ישראלים שלא יבאו התפילין לידי בזיון בידם, ע"כ.

ואילו המ"ב סקכ"ד כתב: ומ"מ במקום הדחק יש להקל כדעה הראשונה וכמו שכתבנו בסימן ל"א בבה"ל ע"ש, ע"כ. וז"ל הביה"ל שם ד"ה היה: ועיין בב"ח שמשמע מדבריו דאין איסור בהנחתן [בשבת] אפילו מדרבנן וכוונתו במניחן שלא לשם מצוה דאל"כ בלא"ה איכא בל תוסיף. ומהגר"א בביאורו בסימן ש"א סוף סק"ז משמע ג"כ דבאינו מכוין בהנחתם בשבת ויו"ט לשם מצוה אפילו מדרבנן אינו אסור להניחם, ע"כ. וא"כ לדעת המ"ב בודאי יש להתיר לטלטל את התפילין להדיא, אמנם לדעת שו"ע הרב אסור לטלטלם להדיא דאין מצויים בציון הקודש גנבים שיבזו את התפילין, אלא גנבים יהודים שינסו למוכרם למי שיניח אותם.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שיש למצוא היתר גם לדעת שו"ע הרב, דהיינו לא מיבעיא אם יש טלית או סידור שהם דברים המותרים בשימוש בשבת בנרתיק התפילין, ונמצא שהנרתיק הוא בסיס לדבר האסור והמותר ולא נעשה מוקצה, מותר לטלטל הנרתיק עם התפילין ואין חובת ניעור בתפילין משום כבודם ומשום חשש הפסד שלהם.

ואפילו אם אין בנרתיק דבר מלבד התפילין עצמם, ויש חשש אמיתי שמא ייגנבו בשבת, מותר להניח עליהם סידור או טלית או כל דבר המותר ולטלטלם עמו, וזה ע"פ מש"כ השו"ע סימן שח ס"ה: יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ע"י ככר או תינוק. וכתב המ"ב סקכ"ו: לאו דוקא ככר הוא הדין אם נתן שאר חפץ המותר בתוכה והנה דעה זו היא דעת הרא"ש אבל הרבה מהראשונים חולקין ע"ז וס"ל דלא התירו ככר ותינוק אלא למת בלבד לטלטלו על ידיהם וכדלקמן בסימן שי"א ס"א אבל לא בשאר דבר מוקצה אף שהוא כלי וכן הכריעו הרבה אחרונים, ע"כ. ובשער הציון סקכ"ד הוסיף: ומכל מקום כתב בהגר"ז דבהפסד מרובה יש להקל, ע"כ. ומכיון שגניבת תפילין היא בודאי הפסד מרובה יש להתיר לטלטלם ע"י ככר או תינוק. וכן הסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א.** וכן הורה **הגאון ר"ע פריד שליט"א.**

והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א אמר שיש להתיר ע"י גוי שיטלטל התפילין והוא שבות דשבות במקום מצוה ומותר.

סופר שלא ישן בלילה האם חייב ללכת למקוה בבוקר?

ה. שאלה: רבים המזמינים ספרי תורה תפילין ומזוזות אצל סופרים יראי שמים דורשים מהם כתנאי לרכישת התפילין מהם שיטבלו במקוה בכל בוקר לפני תחילת הכתיבה, ומעשה בסופר שמקפיד מאד על הטבילה מדי בוקר, אולם אירע שלא ישן כל הלילה ולכן לא נתן דעתו לכך שעם בוקר עליו לטבול במקוה, וכתב בלא לטבול ולאחר מכן נזכר, והוא שואל האם עליו להודיע על כך למזמין התפילין או לאו.

תשובה:

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א השיב שעיקר הטבילה היא אחרי שנת הלילה אבל מי שלא ישן כל הלילה אינו חייב לטבול עם בוקר, ולכן גם אינו מחוייב להודיע למזמין התפילין שכתב בבוקר בלא לטבול במקוה, ואין זה נקרא שעבר על התנאי שהתנה עמו, דהתנאי לא היה אלא שלא יכתוב בלא טבילה אחרי שנת לילה. וכן הסכים **הגאון ר"ע פריד שליט"א.**

והגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א השיב שתלוי בטעם הטבילה במקווה לסופר סת"ם, די"א שהוא כדי שיהיה בקדושה, וכמ"ש בערוך השולחן (סי' ל"ב סק"ה) שיטבול מטומאת קרי, וכ"כ בקסת הסופר (סימן י' את יח), [וכן וכמ"ש במשנת חכמים (סימן רכז) וז"ל: מן הצורך להזהיר אזהרה רבה לסופרי סת"מ להיות נוהגים בקדושה ויראה ולהיות חסידים ואנשי מעשה, ושלא יהיה מיקל בעצמו כי נפשו בכפו ודמיו בו יען כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה ואם אינו נזהר לכתוב בקדושה ובטהרה מעולה דמו בראשו עכ"ל]. והגה"ק מבוטשאטש כתב בספרו דעת קדושים סי' ל"ט ס"ח: סופר שע"י שכותב אחר טבילה מרבין שכרו, כיון דנמצא שכתב לפני טבילה אבד תוספת שכרו אף שהיה שכירות בקנין המועיל וכו', ע"כ.

והנה לפי טעם זה נראה שמי שהיה ער, ואין חשש לטומאה שיצאה מגופו, נראה שהרי עדיין הוא בכלל אותו היום, ואינו צריך ללכת למקווה, אף אם התנו ע"ד כן, כיון שהרי הוא טהור.

אבל אם התנו עמו שיטבול משום קדושה ומעלה וכונת השמות [וכמו שכתב החיד"א בתורת השלמים (סימן יח אות יח) שנאה לסופר הטבילה התמידי, ובאות יז כתב שנכון שיטבול י"ד טבילות אחת להעביר הזוהמא והי"ג יכוין בשילוב שלושה שמות אהי"ה הוי"ה אדנ"י ע"ש. ובלשכת הסופר סימן א' סק"א ובכה"ח סי' ע"ו סקכ"ב], א"כ לא נחשב באותו יום קודם הכתיבה.

וכן השיב **הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א** שיש לשאול את מזמין העבודה לדעתו.

לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס מאיר גאנצפריד בן הגה"ח ר' אליעזר דוד ז"ל
נלב"ע י"ד כסלו תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

ישמח לב מבקשי ה' - בשורה טובה לשוחרי תורה, פרפראות והלכות אקטואליים
בסייעתא דשמיא נפתח קו **"וישמע משה"** שיעורים יומיים ושבועיים בשאלות מעניינות ואקטואליות ובעניני פרשת השבוע, פנינים ופרפראות
073-3576838 **שמעו ותחי נפשכם, האזינו ותחי רוחכם**

מכתבים למערכת

בענין מה שדנו בגליון פרשת לך לך אודות לקיחת ספרים מהגניזה ותשלום עליהם, קיבלנו כמה מכתבים מהרה"ג שליט"א.

הגאון רבי אילן אש שליט"א כתב לנו:

א. הרבנים שעירבו את השיקול שחברת הגניזה כבר קיבלה את התשלום על הספר הזה, לענ"ד אינו נכון, כיון שצורת התשלום אינה ניתנת לפלפול וסברות, כל ספר שנכנס מחדש חייב תשלום, וכפי שהעיר עליהם הרב דונר, שאם לקח לביתו שוב חייב לשלם רק הסתפקתי וכך דעתי נוטה שאם לכתחילה לקח רק לבדוק אם חפץ בספר, והחליט שלא והחזיר, מן הסתם לא זכה בו, ומחזירו למקומו לא חייב תשלום.

לכן אם אדם שם ואחר לקח אותו לעצמו ושם, הרי כבר הסתלקו מעשי ראשון, ודינו כמי שהניח ספר שלו חדש.

ב. מה שדן שם הרב כץ שליט"א שאנשים עושים כסף מהספרים, לא הבנתי מה איכפת לן, הרי ממילא הספרים הולכים לאבד והם הפקר, ואין לחברת הגניזה ענין לזכות בהם ולבדוק מה נכנס כדי להרוויח עליהם.

ממילא מתייתרת טענת הרה"ג שמאי גרוס שליט"א שהמתקן אינו חצר המשתמרת לקנות, זה לא רלוונטי כי גם אם היו קונים לא איכפת להם שיקחו משם, אדרבא אולי אם יקחו הרבה תעלה להם פחות ההובלה והקבורה.

ואם היה זה מקום שיש לו ענין לקנות, הרי שיש לקחת בחשבון את דעת הרמ"א סי' ר' בפשוטה שבדעת אחרת מקנה קונה גם בחצר שאינה משתמרת.

והגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א כתב לנו:

מה שכתב בשם הגר"י זילברשטיין שאסור לקחת ספרים מהגניזה, נראה שהרי ידוע מח' הנתיבות סי' ר' סק"ג שכל כלי שיש לו מחיצות הרי הוא נחשב חצר המשתמרת, וכן כתב בנתיבות שם סק"ו וכן כתב בשו"ת בית שלמה סי' סד ובערוך השולחן חו"מ סי' ר סק"ב, ואולם דעת המקנה בקו"א סימן ל' ס"ט שחצר המשתמרת היינו דוקא שהדלת נעולה והמפתח בידו, ובלא זה אינו חצר המשתמרת.

ולהלכה קימ"ל בזה כשיטת המקנה, וכן בשו"ת דברי חיים ח"א חיו"ד סי' סא, והגרח"ק בשערי אמונה מעשרות עמ' רסא. וכ"ש אם מונח בחוץ שלכו"ע אין איסור.

והגאון רבי צבי שפיץ שליט"א כתב לנו:

ראשית אקדים מכיון שלמתקני הגניזה ובפרט לשקים הגדולים שבהם מוכנסים כתבי הקודש יש בעלים ואחראים על כך, צריך לשאול אותם שאלות אלו, על דעת מה הם מסכימים שיכניסו את כתבי הקודש בתוך רכושם, ומשכך לא יכולים אנשים מבחוץ ואפילו הם רבנים וכו' לפסוק לגבי שימוש ברכוש ששייך לאדם אחר.

והנה לעומד בראש המערכת הגדולה של הגניזה קוראים לו הרב אליעזר בונדהיים וניתן למצוא את מספר הטל. שלו ולשאול אותו.

אולם בכדי להפיס את דעת הת"ח התקשרתי היום לנ"ל והוא אמר לי לגבי שתי השאלות תשובה אחידה, שאם לוקחים מספרים שנמצאים בתפזורת אז הם מוכנים שיחזירו מה שלקחו או ספרים אחרים באותה כמות, אולם אם הספרים שנלקחו מהגניזה היו מאריזות סגורות או שנארזו כבר בשקים הגדולים והלוקח משם פתח את השקים ו/או השקיות, מכיון שזה גורם להם טירחא נוספת לאדם שנשלח מטעמם להכין את שקי הגניזה למשאית הלוקחת אותם אח"כ לגניזה, לכן במקרים אלו הם רוצים שישלמו להם שנית.

[מהתשובה שהשיב הנ"ל הינך למד, שאף רב לא היה יודע מעצמו לענות כך, כי הרי אינו מכיר את צורת העבודה אצלם, ומכאן כל התשובות שהנ"ל יענה מדעתו – הינם סברות כרס וכישל את השואל במקרים שחייב לשלם אם יפטרנו, ובמקרים שפטור מלשלם אם יחייבו יפסיד לו ממון לשוא].

דבר המערכת: צדקו דברי הרה"ג שליט"א, ולכן חשוב להבהיר בזאת שהפסקים המובאים בעלון וישמע משה אינם הלכה למעשה, והרבנים מודעים לכך שדבריהם נאמרים כדעת נוטה ולא כהוראה למעשה, ובפרט בענייני ממונות שבהם אין להורות חלילה בלי לשמוע את דברי שני הצדדים.

הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א כתב לנו:

בדבר השאלה (גליון של פרשת לך לך) במי ששכח ולא אמר אתה חוננתנו בתפילה ואח"כ הבדיל על פטל ושתה הכוס ונמצא ששתה לפני הבדלה שהרי לא יצא יד"ח האם צריך להתפלל שוב, והביא בזה דיעות חכמי זמנינו לכאן ולכאן, ולענ"ד נראה ברור שלא יחזור להתפלל כי סו"ס הבדיל ולמרות שלא הבדיל על הכוס הרי אמר ברכת הבדלה בשלימותה, וז"ל המשנ"ב בסימן רצ"ו (סקי"ז) שכתב: ויש שרוצים לומר שיאמר עתה ברכת המבדיל בלא כוס, ואין להורות כן, - וא"כ אף שאין להורות כן לכתחילה סו"ס אם עשה כן אין זה ממש ברכה לבטלה, והוי כעין הבדלה בתפילה וא"כ בודאי שאין בזה כבר את הקנס.

ובאמת כי לפי"ז יש לדון האם אכן צריך להבדיל שוב, והיינו לאחר שאמר כל ברכת ההבדלה ללא כוס, וכן על הפטל שאין בו ממש, וכבר נחלקו בזה הפוסקים - וז"ל כף החיים בסימן רצ"ו (סקכ"א): מי שבירך כל ברכות ההבדלה על הכוס וכשטעמו נמצא חומץ מביא כוס יין אחר ומברך בורא פרי הגפן והמבדיל, ובורא מאורי האש יצא ידי חובה ואין צריך לחזור ולברך, הרב חיד"א בספר חיים שאל חלק א' סימן ע"ד אות מ"ג. אמנם לפי מה שכתב הטור בשם פרקי רבי אליעזר דמי שאין לו יין יכול לומר ברכת ההבדלה בלא כוס נראה בכהאי גוונא דיצא בדיעבד ואין צריך להביא עוד כוס אחר, ואף על גב דכתב הטור ובית יוסף דלא קיימא לן כההיא דפרקי רבי אליעזר יש לומר היינו לכתחלה אבל אם כבר בירך יש לומר דיצא, ועוד כיון דהבדלה דרבנן - זה שכבר בירך אף על פי שהכוס היה חומץ מדאורייתא יצא כיון שמן התורה אין צריך כוס, ואם כן אם יביא כוס אחר ולחזור ולברך חיישינן לברכה לבטלה ושב ואל תעשה עדיף (עכ"ל).

וז"ל הגרשז"א במכתב (שלחן שלמה רצ"ו סק"ח): נלענ"ד דלכאורה לפי מה שכתב המגן אברהם בשם הרא"ש דאם אין לו יין שרי לאכול דדי לו בהבדלה שבתפילה ובשם תשובות מהר"ם כתב שיאמר המבדיל בלא כוס וגם עיין בפרי מגדים א"א ס"ק ז' דנראה לו לדינא שיבדיל בלא שם ומלכות, אפשר שבדיעבד כיון דיתכן שכבר יצא במה שבירך בלא כוס, ולכן אינו חוזר ומבדיל על כוס, ומצאתי שכן סובר הכף החיים באות כ"א במי שהבדיל ונעשה חומץ, אולם בהתבוננני נלענ"ד דאין לסמוך ע"ז כיון דבגמרא ברכות דף ל"ג ע"א יליף כוס להבדלה מקידוש, ושם הרי מבואר דאם נשפך הכוס דחייב לחזור ולקדש, והכי נמי בהבדלה, וכיון שכך גם דעת החיד"א מסתבר שכך צריכים לעשות (עכ"ד), וכן נראה עיקר להלכה.

וראה בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סימן קע"ג) דפשיטא ליה שצריך לחזור ולהבדיל, אבל עכ"פ קנס ודאי ליכא וזה ברור.

לע"נ הרבני הנכבד הרב החסיד ר' יצחק אהרן בן שיגלחט"א משה ישראל שליט"א - נלב"ע כ"ד כסלו תאיר שתא ת.נ.צ.ב.ה.

הטעם שזכתה שרה שמעלתה בנבואה היתה יותר מאברהם

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע (כא, יב): ברש"י 'שמע בקולה' בקול רוח הקודש שבה, למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות.

הטעם שאכן שרה זכתה למעלה גדולה זו, משום שגדול היה זכותה מזכותו של אברהם, כי הנה אברהם ושרה עסקו תמיד לגייר גיורים ולהביאם תחת כנפי השכינה, שהיה אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, וגדול מעלת גירות הנשים יותר מן האנשים, כיון שהכל תלוי באשה וכפי שמצינו במדרש (ב"ר יז, ז) מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי לחסידה אחת ולא העמידו בנים, עמדו וגרשו זה את זה, הלך זה ונשא רשעה אחת, ועשתה אותו רשע. הלכה זאת ונשאת לרשע אחד ועשתה אותו צדיק, הרי שהכל מן האשה. ואכן גם במתן תורה קרא הקב"ה לנשים תחילה וכפי שלמדו חז"ל בפסוק (שמות יט, ג) 'כה תאמר לבית יעקב' - אלו הנשים, 'ותגיד לבני ישראל' – אלו האנשים. והקדים הקב"ה לקרוא תחילה לנשים, כי השפעתם גדולה ועצומה לבעליהם ולכל הסובבים.

והנה מצינו בפסוק שכרו של מי שמקרב נפשות תחת כנפי השכינה שזוכה לנבואה וכפי שנאמר בפסוק (ירמיה טו, יט) 'ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה', והיינו נבואה כמו שנאמר (שם ט, יא) ואשר דיבר פי ה' אליו ויגידה', ומכיון שגדול זכותה של שרה בענין הגרים יותר מאברהם, היות שהיא היתה מגיירת את הנשים, לכן זכתה להיות בדרגה עליונה של נבואה עד שאמרו רבותינו ז"ל שאברהם נחשב טפל אליה בנביאות.

('זרע שמשון' פרשת לך לך אות י')

גליון זה נודב לעילוי נשמת
הגה"ח רבי **יום טוב ליפא** זצ"ל סופר סת"ם
בן הגה"צ רבי **שמואל דוד הכהן** זצ"ל ראב"ד חוסט
נלב"ע ג' שבט תש"מ ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנגיד הגה"ח ר' **שמואל דוד פרידמן** שליט"א
בעמח"ס נפלאים "שדה צופים" "מצווה ועושה" ועוד

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **ברכה** ב"ר **דוד מנשה** ע"ה **ביגלאייזן** ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידינו הרבני הנגיד
הרב החסיד ר' **הערשל ביגלאייזן** שליט"א

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידידינו
איש החסד והמעש מקבל אחד בסבר פנים יפות
עדין הנפש ואציל המידות אברך כמדרשו
הרה"ח ר' **אהרן הרבסט** שליט"א
לרגל שמחת נישואי בתו תחי' במז"ט ובשעטו"מ
עב"ג הבה"ח כמר **אליהו הכהן לעבל** ני"ו
בן ידידינו הרה"ח ר' **משה יצחק לעבל** שליט"א
והברכה אחת לסבים החשובים
הגאון החסיד ידידינו ר' **חיים פרץ לעבל** שליט"א אב"ד נאסיד
הרב החסיד **זלמן גרויז** שליט"א
הרב החסיד ר' **יעקב יהושע אייזנבאך** שליט"א

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידידינו
לאחד המיוחד מבני החבורה הק' בקי בכל מכמני התורה
מרביץ תורה לאלפים ולרבבות מתורתו ויראתו
הגאון החסיד רבי **פנחס פרידמן** שליט"א
ראש ישיבת 'מבקשי השם'
לרגל השמחה השרויה במעונו בניישואי נכדו
הבה"ח כמר **ישכר דוב מערלין** הי"ו בן ידידינו עוז
האברך כמדרשו צנא מלא ספרא בתורה וירא"ש ובחסידות
הרה"ג ר' **חיים מערלין** שליט"א
עב"ג בת הרה"ח ר' **אהרן ברייש** שליט"א במז"ט ובשעטו"מ
המברך בשה"י
אבי המבורך הרה"ג ר' אהרן מרדכי רוקח שליט"א

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידידינו
יושב אוהלים צנא מלא ספרא ידען נפלא
הרה"ג ר' **אשר נוסבוים** שליט"א
לרגל שמחת נישואי בנו **משה שבתי שעפטל** ני"ו
עב"ג בת הרה"ג ר' **חיים נטע גרוס** שליט"א
במז"ט ובשעטו"מ
והברכה אחת לסבים החשובים
הרב החסיד ר' **יעקב שלמה גרוס** שליט"א
הרב החסיד ר' **אהרן קייסרמן** שליט"א

יו"ל ע"י הצב"י **משה פריד** בלאאמו"ר הרב **עמרם** שליט"א בן מו"ז הרב **סנדר** זצ"ל קרית בעלזא בית שמש יצ"ו
העלון עבר הגהה הלכתית של הגה"צ רבי **שמאי גרוס** שליט"א חבר הבד"צ דקהל מחזיקי הדת בעיה"ק ירושלים תובב"א ונשיא המערכת
שאלות לגדו"י, הערות והארות אפשר לשלוח בפקס: 153-2-5377498 | מייל המערכת a0527170252@gmail.com | לתרומות והנצחות ניתן לפנות: 053-3177749